

การออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับสร้างสรรค์ศิลปะการปั้นปูนสด
กรณีศึกษางานปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี
PRODUCT DESIGN FOR CREATING FRESH STUCCO ARTS
CASE STUDY OF FRESH STUCCO IN PHETCHABURI

นภดล สังวาลเพชร¹, อีรศักดิ์ ลิ้มทัตธนกุล², ศุภวรรณ สัญญาลักษณ์ญาชัย³

Noppadon Sangwalpetch¹, Teerasak Limthattanakun², Suppawan Sanyaluxruechai³

^{1,3}สาขาวิชาการออกแบบแฟชั่นและสินค้าไลฟ์สไตล์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

^{1,3}Fashion and Lifestyle Product Design, Faculty of Fine and Applied Art, Suan Sunandha Rajabhat University

²สาขาออกแบบผลิตภัณฑ์ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

²Product design, Poh-chang Academy of arts, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

¹noppadon.sa@ssru.ac.th, ²teerasak.lim@rmutr.ac.th, ³suppawan.sa@ssru.ac.th

(Received : Jul 1, 2024 Revised : Nov 25, 2024 Accepted : Nov 30, 2024)

บทคัดย่อ

การออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับสร้างสรรค์ศิลปะการปั้นปูนสด กรณีศึกษางานปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการ และลวดลายในงานปั้นปูนสด เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับใช้เป็นอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ และการสร้างสรรค์ โดยมีการศึกษาข้อมูลด้วยการลงพื้นที่สำรวจ และสัมภาษณ์เชิงลึกช่างปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีจำนวน 5 ท่าน นำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นข้อสรุป พบว่า อุปกรณ์สร้างสรรค์งานปูนปั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้นโดยคำนึงถึง วัสดุและกระบวนการในการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสดเป็นหลัก คือ วัสดุมีเนื้อละเอียด สามารถผสมน้ำเพื่อให้มีความเหลวมากขึ้นเพื่อง่ายต่อการสร้างสรรค์ จึงเหมาะสมกับการใช้งานในลักษณะกดพิมพ์ ด้านกระบวนการเป็นการขึ้นรูปด้วยการปั้นสด ต้องทำทีละส่วนและนำมาประกอบเป็นรูปร่างต่างๆ ที่ออกแบบไว้ จึงออกแบบด้วยการสร้างแม่ลาย ที่สามารถนำมาประกอบหรือสร้างสรรค์ได้หลากหลายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์ที่ได้ยังเป็นการเพิ่มศักยภาพในการผลิตผลงานศิลปหัตถกรรมงานปูนปั้น เพื่อให้ง่ายต่อการผลิต และสามารถสร้างความเป็นมาตรฐานให้กับชิ้นงานเพียง 2 ขั้นตอน คือ กดเนื้อปูนประกอบเป็นรูปทรง และนำไปตากให้แห้ง นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์สำหรับสร้างสรรค์งานปั้นปูนสดยังสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนถึงกระบวนการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาให้กับเยาวชนหรือผู้ที่สนใจ ตลอดจนสามารถนำมาเป็นอุปกรณ์สำหรับสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามจินตนาการ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้พัฒนาศิลปหัตถกรรมประจำชาติ และเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ไว้อีกทางหนึ่งด้วย

คำสำคัญ : ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์, ภูมิปัญญา, ปั้นปูนสด

ABSTRACT

Product design for creating fresh stucco arts A case study of fresh stucco in Phetchaburi is qualitative research. The purpose is to study and research information about the process and patterns in fresh stucco to be used as a guide for designing products for use as equipment for practice and creation. The study involved field surveys and in-depth interviews with five artisans from the Phetchaburi fresh stucco craftsmanship. The collected data were synthesized into key findings, revealing the following: Stucco creation equipment is a product designed with the material and process of creating fresh stucco mainly in mind, which is that the material has a fine texture and can be mixed with water to make it more liquid for easy creation, so it is suitable for use in the form of pressing. The process is molded by fresh molding, so it must be done one by one and assembled into various shapes that are designed. The resulting product also increases the potential for the production of stucco handicrafts to make them easier to produce and can create a standard for the workpiece in only two steps: pressing the fresh stucco to form a shape and drying it. In addition, products for creating fresh stucco can also be used as teaching material on the process of creating wisdom for young people or

those who are interested. It can also be used as a device for creating art according to imagination, which is considered a tool for learning and developing national arts and crafts and a guide for conservation in another way.

Keywords : Creative Products, Wisdom, Fresh stucco

บทนำ

งานปั้นปูนสด เป็นงานศิลปกรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์อย่างประณีต ซึ่งมีการสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การรักษาไว้ ซึ่งโดยทั่วไปมักจะพบเห็นงานปั้นปูนได้ตามอาคารทางพระพุทธศาสนา ผลงานปั้นเหล่านี้เกิดจากฝีมือของช่างปั้นที่สร้างสรรค์ขึ้นจากแรงบันดาลใจที่แตกต่างกัน เช่น เกิดจากความเชื่อความศรัทธา ประโยชน์ใช้สอย การบันทึกเรื่องราว การเพิ่มความสวยงามกับอาคาร รวมถึงการเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ในการดำรงชีวิต (พิจิตร นิมงาม, 2550) ศิลปะงานปั้นปูนสดนอกจากมีลักษณะของความงามผ่านรูปทรงลวดลาย คุณค่าทางประวัติศาสตร์ แฝงไว้ด้วยคติแนวคิดแล้ว ด้านวัสดุและกระบวนการผลิตถือเป็นคุณค่าพิเศษ ที่จะเป็แนวทางในการนำมาใช้เพื่อการสร้างสรรค์ ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ ที่ตอบสนองแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

การสืบทอดและสืบสานกรรมวิธีขั้นตอนการปั้นปูนสดที่ยังมีอยู่ในปัจจุบันนั้น เป็นการถ่ายทอดสืบสานกันเฉพาะในกลุ่มช่างปั้นที่ใกล้ชิดกันหรือสืบทอดกันในครอบครัวเท่านั้น ทำให้หน่วยงาน นักศึกษา และบุคคลต่างๆ ที่สนใจ ไม่สามารถฝึกหัดหรือนำไปปฏิบัติได้ อีกทั้งกระบวนการในการสร้างสรรค์จำเป็นต้องใช้ทักษะและความชำนาญ ซึ่งอาจส่งผลทำให้ศิลปะการปั้นปูนสดขาดการสืบสานต่อไปในอนาคต

ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ จึงมีแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบภูมิปัญญา และเทคนิคในการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสด รวมทั้งลวดลายปูนปั้นเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับสร้างสรรค์ศิลปะการปั้นปูนสด ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ รวมถึงเพื่อประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานทั้งด้านศิลปะและการออกแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการ และลวดลายของศิลปะงานปั้นปูนสด สกulpture เพชรบุรี
2. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับสร้างสรรค์งานปั้นปูนสด

ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษากระบวนการ และลวดลายของงานปั้นปูนสด

ขอบเขตด้านพื้นที่

วัดในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย วัดสระบัว วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดอุทัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการ และลวดลายงานปั้นปูนสดในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับใช้เป็นอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ และการสร้างสรรค์ผลงานปั้นปูนสด โดยมีการศึกษาข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ในการสำรวจ และการสัมภาษณ์ ซึ่งมีขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยภาพถ่าย และการสัมภาษณ์

- 1.1 การสำรวจลวดลายงานปั้นปูนตามสถานที่สำคัญในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ วัดสระบัว วัดมหาธาตุวรวิหาร และวัดอุทัย
- 1.2 การสัมภาษณ์ช่างปั้นปูนในจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 ท่าน
- 1.3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างแนวทางในการออกแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนา

- 2.1 สรุปแนวความคิดในการออกแบบ

2.2 ร่างแบบและพัฒนาแบบ

2.3 สร้างแบบจำลอง

2.4 ทดลองใช้งานเพื่อนำมาพัฒนา

2.5 ผลิตภัณฑ์แบบสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปผลและนำเสนอผลงาน

ผลการงานวิจัย

จากการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านกระบวนการในการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสด พบว่า

1. ปูนสด เป็นชื่อเรียกปูนที่ผ่านกระบวนการตำหรือโกลกเพื่อให้วัตถุดิบผสมเข้ากัน และนำไปสร้างสรรค์งานปั้น เป็นลวดลายตามต้องการโดยห้ามให้ปูนแห้ง จึงเรียกว่า ปั้นปูนสด ซึ่งวัสดุที่เป็นส่วนผสมสำคัญประกอบด้วย ปูนขาว (LIME) เป็นวัสดุหลักที่จะรวมวัสดุอื่นให้เข้ามายุ่งด้วยกัน ปูนขาวคือแคลเซียม ซึ่งสามารถจะเป็นตัวยึดให้แข็งเป็นก้อน หวาย (SAND) มีหน้าที่ทำให้น้ำปูนมีปริมาตร ซึ่งเมื่อดินหยาบที่แทรกอยู่ในปูนสดนั้นจะทำให้เกิดความแข็งแรงแน่นตัว อีกทั้งทำให้เกิดการทรงตัวได้ดีเส้นใย (FIBER) มีหน้าที่เป็นตัวยึดเกาะส่วนผสมต่างๆ ให้ติดกัน และเป็นตัวประสานไม่ให้เกิดการแตกร้าว กาว (GUM) เป็นวัสดุสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ผสมในปูนสด ความเหนียวของกาวจะเป็นตัวยึด เมื่อนำมาผสมกับปูน หวาย และเส้นใย จะเกิดการ รััดตัวยึดเหนี่ยวส่วนผสมให้เข้ากัน กาวเป็นวัสดุที่คงสภาพได้ไม่นาน เมื่อโดนแดด ฝน ก็จะสลายไป โดยกาวของงานสกุลช่างเพชรบุรีจะใช้เป็นน้ำตาลโตนดผสมกับกาวหนังสัตว์ (ชัชวาลย์ สหสสพาศน์, 2563)

ตารางที่ 1 แสดงส่วนผสมของปูนสดปัจจุบันของสกุลช่างเพชรบุรี เปรียบเทียบกับสูตรโบราณ

ปี พ.ศ.	วัสดุส่วนผสม			
	ปูนขาว	หยาบ	เส้นใย	กาว/ตัวยึด
สูตรโบราณ	เปลือกหอยเผาไฟ บดละเอียด 5 ส่วน	หยาบน้ำจืด 2 ส่วน	ฟางข้าว 1 ส่วน	น้ำตาลโตนด 1 ส่วน
ปัจจุบัน (พ.ศ. 2563)	ปูนขาว 5 ส่วน	หยาบน้ำจืด ละเอียด 2 ส่วน	กระดาดขี้ (แช่น้ำ ค้าง คืนจนเปื่อย บีบหมาดๆ และตำ) 2 กำมือ	น้ำตาลโตนด และ กาวหนังสัตว์ (สำเร็จรูป)

ที่มา: จากการสัมภาษณ์ ครูทองรุ่ง เอมโอษฐ์ และครูชัชวาลย์ สหสสพาศน์ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2563

จากตารางที่ 1 พบว่า วัสดุส่วนผสมปูนสดประกอบด้วย ปูนขาว หยาบ เส้นใย และกาว ซึ่งในสกุลช่างสกุลช่างเพชรบุรีใช้น้ำตาลโตนดผสมกาวหนังเป็นกาว และกระดาดขี้ กระดาดฟาง และฟางข้าว เป็นเส้นใย สูตรปูนสด โดยเฉลี่ยแล้วมีอัตราส่วนระหว่างปูนขาว : หยาบ เท่ากับ 5 : 2 ส่วนผสมอื่นๆ ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับความต้องการด้านคุณสมบัติของปูนสดที่ต้องการ

2. กระบวนการในการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสด ประกอบด้วย 5 กระบวนการ

2.1 การกำหนดแบบ สิ่งแรกที่ช่างจะต้องดำเนินการก่อน คือ การกำหนดแบบเป็นการออกแบบรูปร่าง รูปทรงและลวดลาย

2.2 การเตรียมพื้นผิวผนัง ในการปั้นปูนนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมาก นอกจากตัวปูนแล้ว พื้นผิวผนังที่จะปั้นปูนทับลงไปก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ลายปูนปั้นนั้นเกิดความคงทนถาวร โดยพื้นผิวผนังควรมีความเรียบ สะอาดไม่มีสิ่งสกปรก หรือคราบมัน

2.3 การร่างเส้นและโกลนหุ่น คือ การขีดเส้นแบ่งลายไว้หยาบๆ เพื่อกำหนดขนาดสัดส่วน หลังจากนั้นนำปูนมาป้ายลงไป ให้เกิดลายปูนเป็นเค้าโครงขึ้นทั่วทั้งแบบ

2.4 การปั้น เป็นการนำปูนมาปั้น ซึ่งต้องปั้นในขณะที่ปูนไม่แห้ง โดยเป็นช่วงที่ปูนยังมีความชื้น มีลักษณะอ่อนตัวสามารถปรับรูปทรงได้ง่าย ลงบนเค้าโครงจากหุ่นปูนที่ได้พอกหรือโกลนหุ่นไว้

2.5 การเก็บรายละเอียด และตกแต่ง เป็นขั้นตอนสุดท้าย เมื่อได้รูปแบบที่ได้สัดส่วนสวยงามแล้ว ช่างปูนปั้นจะตกแต่งด้วยการเขียนลายน้ำทอง ประดับกระจก หรือลงสี

จากการสัมภาษณ์ยังพบอีกว่า การฝึกหัดในการทำงานปูนปั้นให้กับผู้ที่สนใจปัจจุบัน เบื้องต้นจะฝึกหัดด้วยการปั้นลายกระเจี๊ยบ ลายประจายาม และลายดอกพุดตาน ซึ่งอุปกรณ์ในการฝึกหัดเป็นอุปกรณ์เครื่องมือช่าง ได้แก่ เกรียงขนาดต่างๆ พู่กัน และเป็นอุปกรณ์ที่ดัดแปลงขึ้นจากด้ามวัสดุต่างๆ

ก

ข

ค

ภาพที่ 1 ก. ลายกระเจี๊ยบตาอ้อย ข. ลายประจายาม ค. ลายพุดตาน

ที่มา : นกตล สังวาลเพ็ชร

ภาพที่ 2 เครื่องมือและอุปกรณ์ในการสร้างสร้งงานปูนปั้น

ที่มา : นกตล สังวาลเพ็ชร

3. จากการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านลวดลายในการสร้างสร้งงานปูนปั้นสด สามารถจำแนกตามการสร้างสร้งงานได้ 2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 งานปูนปั้นลักษณะภาพเล่าเรื่อง คือการสร้างสร้งสร้งผลงานเป็นเรื่องราวพุทธประวัติ เพื่อช่วยให้ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกได้เข้าใจ

3.2 งานปูนปั้นลักษณะการตกแต่ง ใช้เป็นงานศิลปกรรมเพื่อตกแต่งให้เกิดความสวยงาม ด้วยลวดลายต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

1) ลวดลายจากธรรมชาติ ได้แก่ ดอกพุดตาน บัวคว่ำ บัวหงาย กระรอก นก

ก

ข

ค

ภาพที่ 3 ก. เสมาวัดสระบัว ข. หน้าบันวัดมหาธาตุวรวิหาร ค. กรอบหน้าต่างวัดอุทัย จังหวัดเพชรบุรี

ที่มา : นกตล สังวาลเพ็ชร

2) ลวดลายตามคติความเชื่อ ได้แก่ องค์เทพ และสัตว์หิมพานต์ ต่างๆ

ก

ข

ภาพที่ 4 ก. เสมาวัดสระบัว ข. หน้าบันวัดมหาธาตุวรวิหาร
ที่มา : นกตล สังวาลเพชร

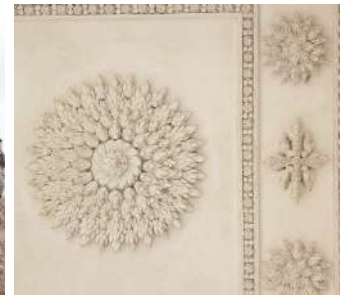
3) ลายไทย เช่น ลายกนก ลายก้านขด และลายหน้ากระดานต่างๆ

ก

ข

ค

ภาพที่ 5 ก. เสมาวัดสระบัว ข. หน้าบันวัดมหาธาตุวรวิหาร ค. เพดานวัดอุทัย จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : นกตล สังวาลเพชร

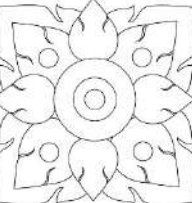
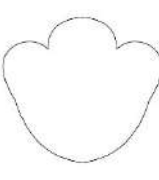
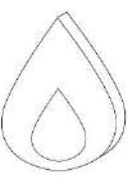
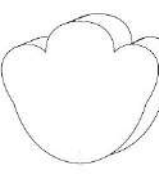
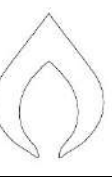
การออกแบบและพัฒนา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกระบวนการ อุปกรณ์ และลวดลาย สามารถสรุปเป็นแนวทางในการออกแบบ โดยใช้ลวดลายเบื้องต้นในการฝึกหัด มาใช้เป็นแนวทาง และเน้นไปที่การสร้างสรรค์ลวดลายในรูปแบบธรรมชาติ เนื่องจากเป็นลวดลายที่เป็นสากลสามารถเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งมีขั้นตอนการออกแบบดังนี้

1. การนำลวดลายพื้นฐานที่ใช้สำหรับฝึกหัด ได้แก่ กระจิงตาอ้อย ประจายาม และพุดตาน ถอดเป็นลายเส้น เพื่อนำมาสร้างแนวทางในการออกแบบ
2. นำลายเส้นที่ได้จากการถอดแบบลวดลาย มาสร้างเป็นแม่ลาย
3. นำแม่ลายที่ได้มาสร้างมิติเพื่อให้เห็นปริมาตร เป็นแนวทางในการออกแบบ
4. ตัดทอนลวดลายในลักษณะรูปด้าน และรูปตัดขวาง เพื่อให้ได้รูปแบบแม่พิมพ์ในการกดเนื้อปูน
5. นำลักษณะของแม่พิมพ์ที่ได้ทดลองกดเนื้อปูน

ตารางที่ 2 แสดงขั้นตอนการถอดแบบลวดลายเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ

ขั้นตอนในการถอดแบบลาย	ผลที่ได้จากการถอดแบบลวดลาย		
ลวดลายพื้นฐาน			
ลายเส้นจากลวดลายพื้นฐาน			
แม่แบบลาย			
การสร้างมิติให้แม่แบบลาย			
การตัดทอนเพื่อสร้างแม่พิมพ์			

ภาพที่ 6 การทดลองสร้างแม่ลายเพื่อกดเนื้อปูน และประกอบเป็นลวดลายพื้นฐาน
ที่มา : นกมล สักวาลเพชร

จากการออกแบบแม่ลายเพื่อใช้เป็นพิมพ์กดเนื้อปูน พบว่า แม่ลายที่ได้จากลายกระจัง และลายประจำยาม ต้องใช้ลายตามรูปด้าน ส่วนลายดอกพุดตานต้องใช้แม่ลายจากรูปตัดขวาง เพื่อให้ได้มิติในแนวลึกซึ่งช่วยให้ลายดอกพุดตานที่มีรายละเอียดมีความเว้าและโค้งที่ชัดเจน ตามรูปที่ 6

หลังจากที่ได้แม่ลายแล้ว นำมาพัฒนาเป็นอุปกรณ์ในลักษณะแม่พิมพ์ที่ใช้การกดเนื้อปูน และทำการพัฒนาผลลายให้มีความหลากหลายเพื่อใช้ในการสร้างสรรค์งานปูนปั้นได้มากยิ่งขึ้น ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 รูปแบบอุปกรณ์ และการทดลองสร้างสรรค์ผลงานจากแม่ลายที่พัฒนา
ที่มา : นกตล สังวาลเพชร

ภาพที่ 8 ต้นแบบผลิตภัณฑ์สำหรับสร้างสรรค์งานปั้นปูนสด
ที่มา : นกตล สังวาลเพชร

ผลิตภัณฑ์ที่ได้้นอกจากใช้เป็นอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์งานปูนปั้นแล้ว ยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรม และการเรียนการสอน รวมถึงสามารถใช้เป็นของเล่นสำหรับเสริมสร้างพัฒนาการสำหรับเด็กได้อีกด้วย

ภาพที่ 9 การประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรม
ที่มา : นกตล สังวาลเพชร

สรุปผล

ปูนสด คือ ปูนที่ผ่านกระบวนการตำหรือโม่เพื่อให้วัสดุที่ผสมเข้ากันและนำไปใช้ในการสร้างผลงานปั้น โดยต้องปั้นในขณะที่ปูนยังไม่แห้ง เพื่อให้สามารถสร้างลวดลายได้ตามต้องการ วัสดุหลักที่ใช้ในการทำปูนสดประกอบด้วย ปูนขาว ทราย เส้นใย

และกาวยา สูตรปูนสดโดยเฉลี่ยมีอัตราส่วน ปูนขาว : ทราย = 5 : 2 ส่วนผสมอื่นๆ ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติที่ต้องการ

กระบวนการในการสร้างผลงานปั้นปูนสด ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การกำหนดแบบ เป็นการออกแบบรูปร่างและลวดลาย 2) การเตรียมพื้นผิวผนัง โดยพื้นผิวต้องเรียบ สะอาด ไม่มีสิ่งสกปรกเพื่อให้ลายปูนคงทนถาวร 3) การร่างเส้นและโกลนหุ่น คือการขีดเส้นแบ่งลายเพื่อกำหนดขนาดและสร้างเค้าโครงด้วยปูน 4) การปั้น เป็นการนำปูนมาปั้นในขณะที่ปูนยังไม่แห้ง เพื่อให้สามารถปรับรูปทรงได้ และ 5) การเก็บรายละเอียดและตกแต่ง เป็นการเพิ่มรายละเอียด เช่น การปิดทองและการประดับกระจก

ลวดลายในการสร้างผลงานปั้นปูนสด สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ งานปูนปั้นลักษณะภาพเล่าเรื่อง โดยเป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นเรื่องราวพุทธประวัติ และงานปูนปั้นลักษณะการตกแต่ง มักใช้ลวดลายเพื่อการตกแต่งให้เกิดความสวยงาม ซึ่งแบ่งออกเป็น ลวดลายจากธรรมชาติ เช่น ดอกพุดตาน บัวคว่ำ บัวหงาย ลวดลายตามคติความเชื่อ เช่น องค์เทพและสัตว์หิมพานต์ ลายไทย เช่น ลายกนก ลายก้านขด

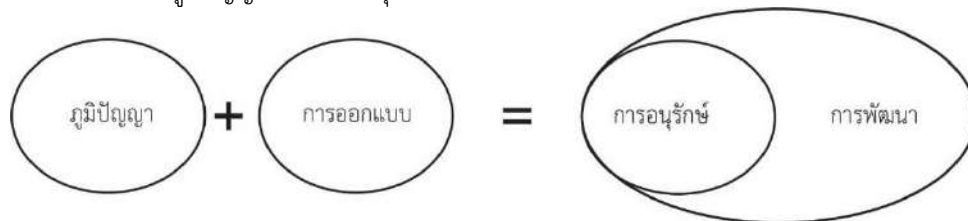
แนวทางในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ใช้ลวดลายเบื้องต้นที่ใช้สำหรับฝึกหัด ได้แก่ ลายกระจัง ลายประจายาม และลายดอกพุดตาน มาถอดเป็นลายเส้นเพื่อใช้เป็นแม่ลาย สร้างแม่ลายและเพิ่มมิติเพื่อให้มีปริมาตร โดยการตัดทอนลวดลายเป็นรูปด้านและรูปตัดขวางเพื่อสร้างแม่พิมพ์ในการกดเนื้อปูน แม่ลายที่ได้จะถูกพัฒนาเป็นแม่พิมพ์สำหรับการกดเนื้อปูน โดยผลิตภัณฑ์ที่ได้สามารถใช้เป็นอุปกรณ์สร้างผลงานปูนปั้นและเป็นสื่อในการเรียนการสอน รวมถึงใช้เป็นของเล่นพัฒนาการสำหรับเด็กได้

อภิปรายผล

ผลิตภัณฑ์สำหรับสร้างผลงานปั้นปูนสด เป็นผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบขึ้นเพื่อเป็นการสร้างอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ งานปูนปั้น โดยนำแนวทางการออกแบบมาจากลวดลายพื้นฐานที่ใช้สำหรับการฝึกปั้น ซึ่งเป็นลวดลายที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ มาสร้างเป็นแม่แบบลาย เนื่องจากลวดลายธรรมชาติเป็นรูปแบบที่เป็นสากล และเข้าถึงได้ง่าย นำมาออกแบบให้เป็นอุปกรณ์ในการ

กตเนื้อปูนที่ง่ายและสะดวกในการสร้างสรรค์ผลงาน เพียง 2 ขั้นตอน คือ กตเนื้อปูนนำประกอบเป็นรูปทรง และนำไปตากให้แห้ง โดยการออกแบบคำนึงถึงวัสดุ และกระบวนการในการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสดเป็นหลัก คือ ปูนสดเป็นวัสดุที่มีเนื้อละเอียด สามารถผสมน้ำเพื่อให้ความเหลวมากยิ่งขึ้นเพื่อง่ายต่อการสร้างสรรค์ จึงเหมาะสมกับการใช้งานในลักษณะกตพิมพ์ ด้านกระบวนการ ต้องขึ้นรูปด้วยการปั้นสด คือต้องทำที่ละส่วนและนำมาประกอบเป็นรูปร่างต่างๆ ที่ออกแบบไว้ จึงออกแบบด้วยการสร้างแม่ลาย ที่สามารถนำมาประกอบหรือสร้างสรรค์ได้หลากหลายตามจินตนาการ

จากผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับสร้างสรรค์งานปั้นปูนสด พบว่า เมื่อนำภูมิปัญญาผสมผสานด้วยการออกแบบ จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาที่แฝงการอนุรักษ์ไว้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยสืบสานศิลปวัฒนธรรมไว้ได้อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 10 แสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการสร้างสรรค์ด้วยแนวคิดภูมิปัญญา
ที่มา : นกมล สังวาลเพชร

จากผลการวิจัยและผลสรุปสามารถกล่าวได้ว่าศิลปะการปั้นปูนสด เป็นศิลปะประจำชาติแขนงหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ลักษณะของการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสด จำเป็นต้องใช้ทักษะ ฝีมือ และความชำนาญ ในการปั้นขึ้นรูปขึ้นงานให้มีความสวยงาม ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ ผลิตภัณฑ์สำหรับสร้างสรรค์ศิลปะการปั้นปูนสด จึงเป็นอุปกรณ์ทางเลือกหนึ่งที่สามารถใช้เป็นสื่อการเรียนรู้งานปั้นปูนสดได้แล้ว ยังสามารถนำมาเป็นสื่อในการสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรม การเรียนการสอน ตลอดจนสามารถนำมาสร้างกิจกรรมได้ทุกช่วงวัย ถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งเพื่อการอนุรักษ์ไว้ซึ่งภูมิปัญญา

ข้อเสนอแนะ

1. การเพิ่มความหลากหลายของลวดลายจะช่วยตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ที่สนใจสร้างสรรค์งานปั้นปูน รวมถึงเพิ่มโอกาสในการใช้งานที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยอาจนำไปสู่การพัฒนาวัสดุที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นสำหรับการใช้งาน โดยสามารถตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนและเหมาะสม
3. อาจมีการทดสอบการใช้งานผลิตภัณฑ์ในกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทและความต้องการในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ข้าเพชร และคณะ. (2549). *งานปั้นปูน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัชวาลย์ สหสสพาศน์ (2563). *ครูช่างปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรี*. สัมภาษณ์ 25 มิถุนายน.
- ดวงฤดี ศุภติมิตร, จินดาพร คงเดช และณรงค์ชัย วิวัฒนาช่าง. (2557). *“ภูมิปัญญาไทยปูนก่อสร้างโบราณ”*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
- ทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์. (2558). *ศิลปินแห่งชาติประจำปี 2554 สาขาทัศนศิลป์*. สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน.
- นกมล สังวาลเพชร. (2558). *การศึกษาวัสดุและเทคนิคศิลปะการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี*. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 7(2), 4-10.
- พิจิตร นิ่มงาม (2550). *การปั้นปูนดำ*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.